

Knüppel, Michael (2013), *Heilkundliche, Volksreligiöse und Ritualtexte. Alttürkische Handschriften Teil 17*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 314 s.

*Bakeli ABUDUREXITI**

19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında Uygur bölgesine yönelik arkeolojik keşifler sonucunda Almanya, İngiltere, Fransa, Rusya ve Japonya gibi birçok ülkenin araştırmacıları Çin'in kuzey batısında yer alan Dunhuang, Turfan, Kuça, Hotan gibi eski uygarlık merkezlerine defalarca kazılar gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde A. Grünwedel ve A. Le Coq önderliğindeki Alman heyeti, Edikut, Sengim, Murtuk, Bezeklik, Tuyuk ve Kuça şehirlerini kapsayan Uygur bölgesine dört arkeolojik kazı gerçekleştirmiş ve bu kazıların sonucunda da 24 farklı yazı ile 17 ayrı dile ait birçok eski metin, duvar resimleri, heykeller ele geçirilmiştir. Bunlar arasında Eski Uygur Türkçesi metinlerinin sayısı önemli bir yer teşkil etmekte olup bu metinlerin sayısı on binlerle ifade edilebilmektedir. Şu an bu metinler Berlin Turfan Yazmaları Koleksiyonu'ndadır. 1960'lı yıllarından itibaren Almanya'daki bazı filologlar ve araştırmacılar çeşitli araştırma merkezlerindeki ve kütüphanelerdeki metinleri tasnif ederek on cildi aşan kataloglar hazırlamışlardır. Bu katalog çalışmaları şarkiyat, Orta Asya filoloji araştırmaları, özellikle Eski Uygur Türkçesi metin araştırmalarında önemli bir yere sahiptir.

2013 yılında Dr. Michael Knüppel'in yıllardır yaptığı araştırmalarının sonucu olarak hazırladığı "Heilkundliche, Volksreligiöse und Ritualtexte" kataloğu Almanya Şarkiyat Derneği'nin işbirliğiyle neşredilmiştir. Bu katalogun yayımlanması Eski Uygur metin araştırmaları ile Orta Asya filoloji araştırmalarının gelişmesine yeni bir yol haritası sunması açısından önem arz etmektedir.

* Şinjan (Xinjiang) Pedagoji Üniversitesi Filoloji Enstitüsü Öğretim Üyesi, ababekriab@hotmail.com

Dr. Michael Knüppel'in hazırladığı bu katalog altı bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

I. Ön söz, Zekine Özertural ve Michael Knüppel imzası taşır.

II. Giriş (s. 9-25), bu bölümde katalogda yer alan metinlerin kaynağı, metinlerin fizikî biçimi, boyutu, metinlere yönelik yapılan araştırmaların genel durumu kapsamlı olarak incelenmiştir.

III. Katalog (s. 27-263), bu çalışmanın esas bölümüdür. Bu bölümde her bir parça hakkında bilgi verilmiş ve metnin ilk satırı ile son satırının transkripsiyonu yapılmıştır. Ayrıca bu her bir parçanın kim tarafından neşredildiği de belirtilmiştir.

Örneğin bir tıp metnine ait olan katalogun ilk metninin *U 9218 (T II Y 27) numaralı parçası Knüppel tarafından tanıtılmış ve metnin ilk ve son satırları okunmuştur.

verso

1. Zeile: ...] suv içürmiş k(ä)rgäk tripal kay(1)nturmuş suv

24. Zeile: mriga çigma atl(1)ğ ol mäniz-i sıgun tili tæg bolur :

Faks.: Heilk II, Taf. 3, nur Z.14-24

Publ.: Heilk II, pp. 418-420, [I] Z.n 1-24.

Zit.: UWb (2010), p.68¹

Yukarıda yer alan örnekte, metin parçasının hem eski hem de yeni numaraları verilmiş, metnin içeriği ve neşri hakkında bilgi vermiştir.

IV. Kısaltmalar ve kaynaklar (s. 265-270).

V. Parçalar ve sıra numaralarının karşılaştırmalı şeması (s. 281-314), bu bölümde Knüppel, her bir parçayı içeriği ve çeşidine göre eski ve yeni numarasını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma metin parçalarını bulma ve araştırmaya kolaylık sağlamaktadır. Örneğin,

Katalog nu	Yeni sıra nu	Eski sıra nu
1.	*U 9218	T II Y 27
31.	Ch/U 7111v	T II Y 14

Katalogda yer alan parçalar içeriği ve özelliğine göre altıya ayrılmıştır. Aşağıda bu altı tür ve onun ek maddeleri, her bir türe ait olan parça sayıları ve diğer hususlar kısaca tanıtılacaktır.

¹ Knüppel 2013, p. 33.

Şimdi çalışmanın asıl bölümü olan ve 27-263 sayfa aralığını kapsayan III. Bölüm, altı farklı türdeki metin parçalarını kapsamaktadır. Bunlar;

1. Tıp metinleri: Kataloğun tıp metinleri kısmında 57 parça metin ve bu parçaların detaylı açıklaması yapılmıştır. Bu parçalar tababet (tıp) metinleri içeriğine göre sınıflandırılmıştır (s. 32-77). Bunlar;

- 1.1. Siddhasāra metni, 13 parça, (s. 33-38).
- 1.2. Aṣṭāṅgharḍayasamhitā metni, 11 parça, (s. 39).
- 1.3. Yogaśataka metni, 2 parça, (s. 39).
- 1.4. Padmacintāmañḍhārañīsūtra metni, 2 parça (s. 40-57).
- 1.5. Kaynakları belli olmayan parçalar, 29 parça (57-77).

Günümüze kadar keşfedilen Eski Uygur tıp metinleri sayısal olarak fazla olmasa da Mısır tıp metinleri kadar değerlidir. Bu anlamda eldeki metinler, Eski Uygur tıp araştırmalarında çok değerli birinci el malzemelerdir². 1930-1932 yıllarında Türkolog R. Rahmeti Arat ilk defa Eski Uygur tıp metinleri üzerinde inceleme yaparak, Zur Heilkunde der Uiguren I, II (Eski Uygur Tababeti)'ni neşretmiştir³. Bu eserde R. Rahmeti Arat Berlin'de korunan Eski Uygur tıp metinlerinin transkripsiyonunu, Almanca çevirisini ve açıklamasını yapmış, böylece Eski Uygur tıp metinlerinin temelini oluşturmuştur. 1936 yılında Arat, Türkische Turfan-Texte VII (Türkçe Turfan Metinleri VII)'de bulunan altı Eski Uygur tıp metnini okuyarak, bu alandaki araştırmalarını daha da derinleştirmiştir⁴. Aynı yıl A. Süheyl Ünver, Eski Uygur tıp metinlerini esas alarak Eski Uygur tıp kuramı ve pratiğini kapsamlı bir şekilde incelemiş ve "Uygurlarda Tababet: 8-14. yüz yıllar" adlı kitabını neşretmiştir⁵. Sonraki dönemlerde A. von Gabain⁶, H.W. Bailey⁷, R. Emmerick⁸, O. Sertkaya⁹, M. Ölmez¹⁰, A. Bakeli¹¹ gibi pek çok araştırmacı Eski Uygur tıp metinleri üzerinde araştırmalar yapmışlardır.

2 Ünver 1936, Önsöz, p.1.

3 Arat, 1930, pp. 451-473; 1932, pp. 401-498.

4 Arat, 1936.

5 Ünver, 1936.

6 Gabain, 1941.

7 Bailey, 1953, pp: 51-6.

8 Emmerick, 1982.

9 Sertkaya, 1989, pp. 349-359.

10 Ölmez, 1999, pp. 815-820.

11 Bakeli, 2013.

2. Astrolojiyle ilgili metinler: Bu katalogda astrolojiyle ilgili 16 metin parçası yer almakta ve bu parçalar hakkında detaylı bilgi verilmektedir (s. 79-86).

3. Takvimle ilgili metinler, 15 parça (s. 87-93).

4. Falcılıkla ilgili metinler, 32 parça (s. 96-116).

5. Tantrik Budizm ile ilgili metinler (s. 117-200).

5.1. Ātānātikasūtra metni, 16 parça (s. 117-122).

5.2. Śārdūlakarṇāvadāna metni, 12 parça (s. 122-129).

5.3. Cuṇḍīdevīdhāraṇī metni, 5 parça (129-132).

5.4. Tejaḥprabha metni, 8 parça (s. 132-137).

5.5. Mārīcīdhāraṇī metni, 8 parça (s. 137-160).

5.6. Yetikān sudur metni, 30 parça (s. 160-170).

5.7. Garbaparimančani sudur metni, 40 parça (s. 170-189).

5.8. Muska metni, 18 parça (s. 189-200).

6. Dhāraṇī metinleri ve diğer Tantrik Budizmine ait metinler (s. 201-263). Bu türe ait 8 metin incelenmiş ve bu 8 metne ait toplam 75 parça ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Türkoloji çalışmalarında özellikle de Eski Uygur Türkçesi çalışmalarında önemli bir yere sahip olan katalog çalışmaları, parçalar halinde bulunan metinlerin derlenip bir araya getirilmesi ve bu metinlerin okunup incelenmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. 1960'lı yıllardan beri metinlerin kataloglanması bu alanda çalışanlar için gerçekten önemli kolaylıklar sağlamış, böylece metinlerin daha iyi incelenmesine katkıda bulunmuştur. Dr. Michael Knüppel'in hazırlamış olduğu bu katalog da Eski Uygurların tıbbı, dinî ve halk inançları, çeşitli merasimleri hakkında bilgi edinmemize katkı sağlayacaktır. Dr. Michael Knüppel'e bu çalışmasından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynakça

- BAZIN, Louis (1963), “Über die Sternkunde in alttürkische Zeit”. In: *Akademie der Wissenschaften und der Literature. Abhandlung en der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Kl. 5*. Wiesbaden, pp. 571-582.
- EMMERICK, E. R. (1980), *The Siddhāsara of Ravigupta, vol. 1: the Sanskrit Text*. Wiesbaden.
- EMMERICK, E. R. (1982), *The Siddhāsara of Ravigupta, vol. 2: the Tibetan Version with Facing English Translation*. Wiesbaden.
- GABAIN, A. von (1954), *Türkische Turfan-Texte VIII. Texte in Brahmschrift*, Berlin.
- MAUE, Dieter (1996), *Altürkische Handschriften. Teil 1*. Stuttgart.
- MAUE, Dieter (2008), “An Uighur Version of Vāgbhata’s Astāngahridayasamhitā”, *Asian Medicine* 4, pp. 113-173.
- KNÜPPEL, Michael (2013), *Altürkische Handschriften. Teil. 17. Heilkundliche, Volksreligiöse Und Ritualtexte*. Stuttgart (VOHD XIII, 17).
- ÖLMEZ, M. (1999), *Süryani Harfli Eski Uygurca Bir Tıp Metni*, 3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996, Ankara, s. 815-820.
- RÖHRBORN, K. (1976), “Fragmente der uigurischen Version des Dhārāṇī-Sūtras der großen Barmherzigkeit”. In: *ZDMG* 126, pp. 87-100.
- SERTKAYA, O. F. (1997), “Uygur Tıp Metinlerine Toplu Bir Bakış”, *Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara, s. 349-359.
- ÜNVER, A. S. (1936), *Uygurlarda Tababet, 8-14 Esirler*, İstanbul.
- WILKENS, Jens (2000), *Altürkische Handschriften. Teil 8. Manichäischen-türkische Texte der Berliner Turfansammlung*. Stuttgart (VOHD XIII, 16).
- ZIEME, Peter (1985), *Buddhistische Stabreimdichtungen der Uiguren*. Berlin (BT XIII):
- ZIEME, Peter (1999), “Einige neue medizinische Textfragmente der alten Uiguren”. In: *Studia Tibetica et Mongolica. Festschrift Manfred Taube*. Redigenda curaverunt Helmut Eimer, Michael Hahn, Maria Schetelich et Peter Wyzlic. Swisttal-Odendorf, pp. 323-340.
- ZIEME, Peter (2007), “Notes on Uighur Medicine, especially on the Uighur Siddhasara Tradition”. *Asian Medicine* 3, pp. 308-322.

